

Стеценко Н. М.

Ткачук Г.В.

Уманський державний педагогічний університет
імені Павла Тичини

ПРОБЛЕМА ЯКОСТІ ВІДБОРУ АБИТУРІЄНТІВ ДО НАВЧАННЯ У ПЕДАГОГІЧНІ ЗАКЛАДИ

В статті розкривається важливість підготовки висококваліфікованих фахівців та якісного відбору абітурієнтів до навчання у педагогічних закладах на основі визначення професійної придатності до педагогічної професії методами педагогічної діагностики та тестування.

Ключові слова: педагогічна професія, професійна придатність, професійний відбір, професійні здібності, педагогічна діагностика, тестування.

В статье раскрывается важность подготовки высококвалифицированных специалистов и качественного отбора абитуриентов к обучению в педагогических заведениях на основе определения профессиональной пригодности к педагогической профессии методами педагогической диагностики и тестирования.

Ключевые слова: педагогическая профессия, профессиональная пригодность, профессиональный отбор, профессиональные способности, педагогическая диагностика, тестирование.

The paper reveals the importance of training highly qualified specialists and quality selection of applicants to study in educational institutions on the basis of the professional qualifications for teaching methods teaching profession and diagnostic testing.

Keywords: educational, professional competence, professional selection, professional skills, educational diagnostics, testing.

Постановка проблеми. Вдосконалення системи підготовки фахівців залишається пріоритетним напрямком діяльності будь-якого навчального закладу. Актуальність розвитку цього напрямку обумовлена потребою суспільства в підготовці висококваліфікованих фахівців, які володіють

новітніми технологіями, прагнуть розвивати свій творчий потенціал, навчатися протягом життя. Особливої важливості в системі підготовки педагогічних кадрів набувають питання професійної придатності та професійного відбору абітурієнтів у педагогічні заклади.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема професійного відбору та професійної придатності теоретично та експериментально знайшла своє відображення в роботах В.А. Бодрова, Ю.З. Гільбуха, К.М. Гуревича, Є.О. Климова, О.А. Кожухової, Я. В. Крушельницької, В.В. Чебишева, В.Д. Шадрикова та інших.

Професійна придатність визначається сукупністю індивідуальних особливостей людини, що впливають на успішність засвоєння трудової (навчальної) діяльності і ефективність її виконання (1). Необхідність її прогнозування обумовлена наявністю у людини стійких і істотних відмінностей фізіологічних і психологічних властивостей, сформованих соціальним середовищем на основі природних задатків (2).

Аналізуючи професійну придатність особистості до конкретного виду діяльності Є.О. Климов виділяє п'ять професійно важливих компонентів:

1. Громадянські якості – ідейний, моральний облік особистості як члена колективу, суспільства.
2. Відношення до праці, професії, інтереси і задатки до певного виду діяльності.
3. Дієздатність (загальна: фізична, розумова): самодисципліна, ініціативність, активність, фізична витривалість, тощо.
4. Конкретні, часткові, спеціальні здібності. Це особисті якості, які важливі для конкретного виду діяльності.
5. Навички, звички, знання, досвід. (4)

Зрозуміло, що до моменту вибору професії не може бути вже готової сформованої профпридатності, але деякі компоненти придатності до педагогічної професії можуть бути сформовані завчасно (такі як громадські якості, відношення до праці і загальна дієздатність).

Серед критеріїв, що забезпечують професійну придатність до навчання в педагогічних закладах можна виділити загальну підготовленість до навчання, особливості характеру, рівень інтелектуального розвитку особистості. Професійна придатність до професії забезпечує успішне опанування професії за час навчання, сприятливу адаптацію до умов праці, творче відношення до педагогічної діяльності, хорошу якість праці в майбутньому.

Не менш важливою складовою в системі підготовки педагогічних кадрів є професійний відбір – виявлення і виділення із загальної кількості абітурієнтів тих осіб, які з найбільшою вірогідністю зможуть успішно освоїти конкретну педагогічну спеціальність і виконувати, пов'язані з нею функції протягом тривалого часу.

Відбір кращих з числа абітурієнтів дозволяє забезпечити найкращі вихідні умови для навчального процесу, тому питання поінформованості і професійної орієнтації абітурієнтів повинне завжди знаходитися в центрі уваги вищих педагогічних закладів.

На сьогодні основним критерієм при відборі майбутніх студентів педагогічних вузів є кількість набраних балів під час ЗНО, а також середній бал атестата. В кращому випадку, при подачі документів на деякі специфічні факультети абітурієнт проходить співбесіду або творчий конкурс, що не дозволяє реально оцінити його уявлення про навчання в педагогічному вузі, всієї багатогранності і складності роботи вчителя.

Якісні показники набору абітурієнтів за вказаними критеріями забезпечують достатній рівень успішності майбутніх педагогів, потенційну готовність до вузівської системи навчання. Разом з тим, проблемою залишається недостатній рівень інтелектуального, загальнокультурного, психофізіологічного розвитку абітурієнтів, зміни мотивації при виборі професії.

Забезпечення якості, наступності і безперервності професійної педагогічної освіти в попередні роки вирішувалося шляхом відкриття

центрів довузівської підготовки, спеціалізованих класів, шкіл-ліцеїв, комплексів, що функціонували за принципом: «школа-вуз», «школа-коледж», «коледж-вуз», «школа-коледж-вуз». Розширення практики створення спеціалізованих класів з посиленою підготовкою і професійною орієнтацією учнів для подальшого вступу до педагогічних вузів давала позитивні результати, оскільки довузівська підготовка майбутніх абітурієнтів забезпечувала не лише засвоєння суми знань і елементів практичних вмінь, але і формувала загальнопрофесійні навички, за допомогою яких першокурсник успішно адаптувався до особливостей навчання у вищій школі.

На даний час репетиторство, підготовка до ЗНО, яка спрямована, насамперед, на успішне зарахування до того чи іншого вузу, не вирішують проблему адаптації абітурієнтів до вузівської програми, не сприяють виробленню стійкої мотивації до педагогічної професії.

Про принципи відбору студентів у педагогічні вузи суперечки точаться практично у всіх університетах світу. У сучасних умовах метод відбору за допомогою прохідного балу ЗНО є досить простим і недорогим, але така система носить формальний, однобічний характер, оскільки основна діяльність абітурієнтів направлена на підвищення базового рівня підготовки з предметів, що профілюють для кількох обраних напрямів підготовки, за якими абітурієнт здобуватиме освіту, а не на ознайомлення з майбутньою професійною діяльністю, розвиток здібностей, прагненням оволодіти професією, до якої є покликання.

Правила прийому в педагогічні вузи на даний час мають високу ймовірність попадання в систему освіти випадкових людей, в яких немає професійно значимих для педагогічного працівника особистісних якостей – почуття обов'язку, чесності, справедливості, доброти, толерантності, терпіння, відповідальності. Тому, при відборі в педагогічні навчальні заклади, на наш погляд, потрібно використовувати спеціально розроблену

систему тестів, яка дозволить виявити індивідуальні здібності і специфічні якості абітурієнта і його придатність до освітянської діяльності.

Тестування здібностей є одним із серйозних методів відбору абітурієнтів, що бажають поступити на навчання у вищі навчальні заклади за різноманітними програмами підготовки в багатьох країнах. Постійно здійснюється пошук нових, досконаліших тестів для визначення індивідуальних здібностей і психофізіологічних якостей людей, що поєднуються з вимогами, які пред'являються професією. Використання психологічних тестів для відбору студентів дозволяє визначити не лише мотивацію, інтерес до педагогічної діяльності, але і професійно значимі якості, задатки і здібності, тобто відібрати молодь, придатну не лише до навчання, але і до майбутньої трудової діяльності.

Разом з тим, дана проблема виявлення здібностей майбутніх педагогів фактично не вирішується в силу різних причин, серед яких:

- труднощі у розробці якісного тесту, який би дозволив об'єктивно виявити рівень володіння професійно значимими якостями абітурієнта;
- недовіра до результатів тестування, яка викликана відсутністю компетентності в області педагогічного тестування;
- відсутність навиків роботи з тестовими технологіями;
- вироблення специфічних вимог до процедури тестування;
- складність визначення показників якості тестових завдань і тесту при здійсненні педагогічної діагностики майбутніх учителів та ін.

Необхідно відзначити, що саме по собі тестування здібностей майбутнього педагога не є єдиним і вирішальним засобом забезпечення високої продуктивності праці у навчальному закладі та професійній діяльності, досягнення необхідної якості фахівців, уникнення випадкових людей в педагогічних вузах. Тестування на професійну придатність – це тільки один з компонентів складної системи заходів, методів і засобів комплексного врахування людського фактору в професійній діяльності. Воно не може замінити підготовку фахівців, їх виховання, забезпечення

фізіологічно раціональних режимів праці та відпочинку, творчого, багатогранного, безпечного освітнього середовища, створення технічних засобів з високими ергономічними характеристиками(іванова).

Висновки. Особливості вчительської праці, висока відповідальність за якість навчально-виховної роботи учнівської молоді і необхідність постійного підвищення рівня підготовки ставлять на порядок денний необхідність вдосконалення системи прийому у вузи, розробки нових принципів формування майбутнього педагога, його ставлення до майбутньої трудової діяльності, до самого себе, як представника конкретного напрямку обраної педагогічної професії.

Адекватна система професійного відбору та визначення професійної придатності майбутнього педагога дозволить:

- підвищити якість підготовки фахівців;
- знизити відсів студентів у процесі навчання;
- дати рекомендації абітурієнтам щодо цілеспрямованості вибору тієї чи іншої спеціальності в даному вузі з урахуванням їх індивідуальних особливостей та здібностей;
- полегшити та прискорити адаптацію студентів у процесі засвоєння обраної професії;
- підвищити якість засвоєння знань при навчанні і при самостійній роботі.

Використані джерела:

1. Бодров. В.А. Психология профессиональной пригодности [Текст] Книга: / В.А. Бодров. Издательство: ПЕР СЭ 2001- 512 с. ISBN: 5-9292-0048-3
2. Гуревич К.М. Дифференциальная психология и психодиагностика [Текст] Книга: / К.М. Гуревич - Издательство: Питер Серия: Мастера психологи, 2008 – 336с. ISBN: 78-91180-765-8

3. Иванова С. В. Искусство подбора персонала. Как оценить человека за час [Текст] Книга: / С. В. Иванова - Издательство: Альпина Бизнес Букс, 2006 - 168 с. – 4000 пр. ISBN: 978-5-9614-1396-0
4. Климов Е.А. Психология профессионального самоопределения [Текст] Учебное пособие: / Е.А.Климов - Издательство: Академия, 2007 – 304 с. ISBN: 5-7695-1506-6, 978-5-7695-3778-3
5. Крушельницька Я. В. Фізіологія і психологія праці: [Текст] Підручник: / Я. В. Крушельницька— К.: КНЕУ, 2003. - 367 с. ISBN 966–574–500–Х
6. Шадриков В.Д. Психология деятельности и способности человека [Текст] Книга: / В.Д. Шадриков - Издательство: Логос, 1996 – 320 с. ISBN: 5-88439-015-7